

Obávám se, že mnozí učitelé vzdali představu, že by mohli být žákům adekvátními partnery

Přemýšlíte o tom, že byste do výuky zkusili zavést nějaké nové prvky? Nebo chcete začít učit trochu jinak? Existuje spousta řešení: od založení vlastní školy až po zavedení projektové výuky nebo úplně nového systému vyučování. V České republice funguje již od devadesátých let program Začít spolu. Jedinou organizací, která ho může u nás nabízet, je organizace Step by Step. O obsahu programu a zkušenostech s jeho aplikací hovoří ředitelka Iveta Pasáková.

Rozhovor

Stojíte v čele organizace Step by Step, která pomáhá školám zavádět do výuky program Začít spolu. Kdy se tento program u nás objevil poprvé?

Vzdělávací program Začít spolu (v mezinárodním označení Step by Step) obohacuje vzdělávání v České republice téměř třicet let. Od roku 1994 podle programu pracují mateřské školy, od roku 1996 školy základní. Za tu dobu ovlivnil školní životy tisíců dětí a jejich rodičů a promítl se do profesního přesvědčení a know-how stovek pedagogů.

Na jakých idejích program stojí?

Jednou ze základních idejí bylo podpořit v zemích bývalého východního bloku rozvoj pluralitních společností fungujících na základě demokratických principů; umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání, které by byly v souladu s demokratickými principy, respektovaly jejich osobnost, vedly je ke kritickému myšlení a zodpovědnému jednání.

Kdo byl hlavním podporovatelem zakotvení Začít spolu do regionů střední Evropy?

Finanční a metodickou podporu při zavádění programu do vzdělávacích systémů jednotlivých zemí (zejména v počátečních letech) poskytla síť Sorosových nadací (Open Society Funds) společně s neziskovou organizací Children's Resources International Washington, D. C., která ve spolupráci s dalšími odborníky tento modelový program pro výchovu a vzdělávání dětí v ob-

dobí předškolního a mladšího školního věku s názvem Step by Step zpracovala. Podobnou cestou prošly další organizace dodnes působící v ČR, mj. nám velmi blízká RWCT – Čtením a psaním ke kritickému myšlení.

Dnes Začít spolu představuje velmi otevřený moderní didaktický systém, jenž umožňuje přizpůsobit si jeho konkrétní podobu kultuře dané země, jejímu vzdělávacímu systému i potřebám konkrétních dětí.

Jste dnes u nás jediná organizace, která může zavádět program Začít spolu do škol?

Jsmo jediným držitelem licence a práv na šíření a rozvoj programu v ČR udělené ISSA, držitelem ochranné známky na vzdělávací program Začít spolu® a jediným odborným garantem vzdělávání pedagogických pracovníků v tomto programu v ČR.

Co dál najdete v tomto čísle

- Zřizovatel může kritéria pro přijetí doporučit, nemůže je ovšem řediteli nařídít

Právní poradna pro školy:

- Nezáleží na tom, že u lékaře je registrován pouze jeden zaměstnanec, poplatek se musí hradit vždy
- Ředitel školy nemusí přistoupit na žádost zaměstnance o výpověď z pracovního poměru

Ptáte se nás:

- Abyste se nestali obětí phishingu, stačí dodržet pár základních zásad

Jako akreditovaná vzdělávací instituce v systému DVPP MŠMT máme akreditovány vzdělávací programy pro učitele MŠ i ZŠ na profesní rozvoj v této oblasti. Kvalita programu je rovněž definována mezinárodními ISSA standardy kvality pedagogické práce, které popisují klíčové kompetence učitele pracujícího v programu.

Jako organizace jsme také součástí mezinárodní asociace ISSA (International Step by Step Association), která sdružuje členy z více než 30 zemí světa.

Co prakticky znamená „zavést program Začít spolu“ do školy, co je hlavní náplní práce vaší organizace?

Zavedení a realizace programu Začít spolu nevyžaduje žádné nadstandardní investice do materiálního vybavení školy, klade ale nároky na pedagogy a vedení škol – na jejich profesní rozvoj, další vzdělávání, vzájemnou spolupráci a ochotu měnit zaběhnuté postupy. A právě zde je prostor pro naši práci. My tedy učíme školu, jak s tímto programem pracovat.

A další části činnosti organizace?

Spravujeme síť více jak 160 škol, které vzájemně propojujeme, a provozujeme 12 regionálních ZaS center – platform pro společná odborná setkávání vyučujících. Pořádáme reflektovaná pozorování v tuzemských školách s inspirativní praxí, ale zprostředkováváme rovněž přenos za-

hraničních zkušeností – dvakrát ročně organizujeme týdenní zahraniční stáže.

V současné době pozorujeme v oblasti profesního rozvoje pedagogů velký posun od pořádání klasických seminářů a kurzů do sféry podpory kolegiality a spolupráce, zprostředkování vzájemné inspirace a vytváření učících se komunit.

Vstupujeme do vzdělávací politiky, abychom se mohli podílet na systémových změnách českého školství. V roce 2004 jsme stáli u vzniku rámcových vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání a dnes se podílíme na revizích RVP pro předškolní i základní vzdělávání.

Spolupracujete i s vysokými školami?

Ano, konkrétně na zkvalitnění přípravy budoucích učitelů, máme zastoupení na šesti fakultách pro pregraduální přípravu učitelů. Díky finanční podpoře Nadace České spořitelny můžeme například na PedF UK realizovat tandemovou výuku vysokoškolských učitelů a učitelů ze tříd Začít spolu pro tamní studenty.

Patříte tedy i k významným aktérům při formování školské politiky...

Jsmo obsahovými partnery unikátního projektu Eduzměna, jehož ambicí je proměna vzdělávacího prostředí na území jednoho ORP. Eduzměna pracuje na principu kolektivního

dopadu, a proto je participace v něm pro nás nesmírně cenná zkušenost.

Jsmo také členy Platformy pro včasnou péči, kde máme možnost nabízet dobrou praxi našich škol jako inkluzivního prostředí. V této oblasti máme silnou zkušenost např. díky zavedení asistentů do škol nebo pozice tzv. rodinných koordinátorů, kteří byli prostředníky mezi rodinou a MŠ, pomáhali s aktivním zapojením rodičů do života školky i mimo ni, iniciovali vznik rodičovských rad a občanských sdružení při MŠ. Byli tak velmi účinným opatřením pro zvýšení školní docházky dětí z rodin se sociokulturní či ekonomickou zátěží a předcházeli školní neúspěšnosti těchto dětí. Na Chomutovsku realizujeme projekt, jenž přivádí aktéry včasné péče (školy, sociální služby, municipality, MAP či neziskovky) k jednomu stolu, u kterého hledáme cesty koordinované spolupráce.

A věnujete se také vlastní publikační činnosti...

Ano. V loňském roce nám např. vyšla krásná knížka Centra aktivit: Cesta ke smysluplnému učení, která se věnuje reflexi učitelské práce a využití současných pedagogických poznatků v praxi.

Vraťme se k programu Začít spolu.

Jaké jsou konkrétní pozitivní přínosy tohoto programu?

Pokud hledáte příklad pedagogiky orientované na dítě, je to právě Začít spolu. Dá se říct, že náš přístup přinesl zásadní změnu v chápání vztahu vyučujících, dětí a rodičů. Program klade důraz na individuální přístup k dítěti a partnerství rodiny a školy. Prostřednictvím tohoto programu je možné už od 90. let vidět reálnou školní praxi, která respektuje jedinečnost dětí, využívá projektové vyučování a úspěšně pracuje se sebehodnocením dětí, což posiluje pozitivní motivaci dětí k aktivnímu a samostatnému učení. Takže pedagogické proudy jako inkluze či formativní hodnocení pro nás nebyly novinkou.

Nesnaží se o to stejné české školství již několik desítek let?

Je smutnou pravdou, že jsme v ČR této změny nedosáhli plošně a i po 30 letech máme co dohánět. Důkazem toho jsou i cíle Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+, které požadují řešení nerovnosti ve vzdělávání a hledání modelů kompetenčně orientovaného vzdělávání. Začít spolu pro tyto oblasti řešení má. I dnes je velkou pedagogickou výzvou například opuštění klasických předmětů a integrace vzdělávacího obsahu do smysluplných tematických celků nebo vytvoření takového vzdělávacího prostředí ve třídě, které by bylo připravené přijmout a rozvíjet jakékoli dítě. A právě to v Začít spolu umíme.

Jaké jsou tedy ty vaše základní kameny, jak toho dosáhnout?

Cestu, kterou volíme, je směřování pozornosti učitelů na průběh dětského/žákovského učení, nikoli na jeho výsledek. Proto je pro nás dů-

Úvodník

Duben – na webinaru budem...

Březen, za kamna vlezem, duben, ještě tam budem... Přestože příroda dává najevo, že jaro je již nablízku, při psaní těchto řádků pociťuji vděk za to, že sedím v dobře vytopené pracovně, odkud se první náznaky jara dají přece jen sledovat s výraznějším pohodlím. Zima se totiž nevzdává tak snadno a kromě oněch prvních vlaštovek se venku odehrává cosi, čemu je lépe se bez dobrého svetru vyhnout.

A pokud to cítíte stejně a lidová pranostika se nemýlí, možná oceníte, že pro vás na chladné dubnové odpoledne připravujeme zbrusu nový webinar, pro jehož sledování se s ohledem na panující počasí ještě zdaleka nehodí třeba lavička v parku nebo terasa, jakkoli se na ně všichni určitě už moc a moc těšíme.

V pohodlí vaší kanceláře nebo obývacího pokoje tak budete ve středu 5. dubna dvě hodiny po poledni sledovat naši spolupracovnici (a častou přispěvatelku do Školy v právu) Evu Janečkovou, která se zaměří na aktuální problémy, jimž jsou školy a jejich představitelé nuceni se v praxi věnovat. V tom, že jsme nový cyklus nazvali „Po škole s Evou Janečkovou“, nehledejte žádné dvojsmysly, natož vůbec nic zlého: znamená to jen, že vysílání budeme směřovat do odpoledních hodin.

Moderátorku webinaru kolegyni Barboru Šedovou část z vás zná z Právní poradny pro školy. Právě její účast je důkazem, že slova o praktické orientaci našich webinarů nejsou pronášena jen tak do větru. Mimochodem ve stejném složení pro vás na polovinu dubna připravujeme konzultační online hodinku, během které budete mít možnost s našimi odborníky probrat, co vás trápí. Termín a podrobnější podmínky konzultací oznámíme s potřebným předstihem.

Věříme, že o pravidelná vysílání věnovaná aktuálním tématům i o individuální online konzultace bude zájem i poté, co se z vyhrátých pracoven přesuneme na lavičky do prosluněných parků. Snad opravdu nemluví jen za sebe, když si nahlas přeji, aby to bylo co nejdřív.

**Krásné jaro!
Lenka Matějová
šéfredaktorka**

P. S. V úterý 28. března, tedy v době, kdy Škola v právu vychází, si připomínáme Den učitelů. Prožijte ho co nejlépe! A i když to může vyznít paradoxně, upřímně se těšíme, že s řadou z vás se co nejdříve sejdeme Po škole s Evou Janečkovou.

ležitá respektující komunikace, pozitivní vztahy, poskytování efektivní zpětné vazby a dobrá znalost individuálních potřeb každého dítěte, které je nám svěřené.

Sílnou stránkou programu je také akcent na vrstevnické učení a kooperaci dětí. K tomu všemu přizýváme rodiny dětí, aby se staly aktivními partnery školy. Tyto stavební kameny doplňujeme jemným pojítkem, jakým je práce s vnitřní motivací dětí – chyby považujeme za nedílnou součást učení, nesrovnáváme děti mezi sebou, nabízíme jim smysluplné výzvy, propojujeme život ve škole s reálným světem, nebojíme se využívání digitálních technologií a ukazujeme, že se můžeme učit jeden od druhého, žák od učitele, učitel od žáka.

V čem se Začít spolu odlišuje např. od Montessori nebo jiných „alternativních“ vzdělávacích programů?

Program Začít spolu plně koresponduje s požadavky Rámcových vzdělávacích programů. Nepovažujeme se za „alternativu“ ke klasické škole, naopak tvrdíme, že naplňujeme standard kvality vzdělávání ve 21. století, který by měl být běžný v každé škole.

Pedagogické proudy orientované na dítě mají k sobě velmi blízko a určitě zde nalezneme společné znaky, které akcentují pozitivní klima ve škole a respekt k jedinečnosti každého dítěte. Rozdíl bych viděla v tom, že Začít spolu nenabízí vlastní učební obsahy, Montessori pedagogika má kosmickou výchovu, Waldorfové antroposofii. My pracujeme především na didaktické stránce věci tak, abychom posilovali kompetence, jako jsou komunikace, kooperace, kreativita a kritické myšlení. Vyučující škol Začít spolu využívají ve své práci pedagogické standardy, které se také více zabývají pedagogickými kompetencemi než nabídkou konkrétního učiva.

Může program začít realizovat opravdu každá škola?

Náš program je vhodný pro všechny typy mateřských a základních škol – malotřídní, velké, městské, venkovské, veřejné i soukromé. Jeho výhodou je, že nabízí ucelený didaktický systém,

o který se může škola/učitel opřít, a zároveň dostatečný prostor pro kreativitu učitele a k přizpůsobení vzdělávání potřebám konkrétních dětí, rodin a podmínkám, které má škola k dispozici.

Máte přehled, kolik škol už učí v souladu s programem Začít spolu?

Za dobu naší existence jsme proškolili více než 10 000 učitelů. V současnosti máme v naší síti oficiálně zaregistrováno 160 spolupracujících subjektů, z toho zhruba 2/3 jsou školy mateřské.

Podle programu však pracuje mnohem více škol, než máme uvedeno na našem webu, může jich být přibližně 250. Veřejný seznam má sloužit především jako základní orientace pro rodičovskou veřejnost o dostupnosti škol Začít spolu.

A proč tedy nemáte na webu uvedeny všechny školy?

Důvody, proč školy v seznamu nechtějí být uvedené, jsou různé. Velmi často si zatím o sobě netroufají prohlásit, že jsou školou s programem Začít spolu. Někteří učitelé třeba také pracují podle programu soliterně, bez podpory kolegů či vedení škol.

Je podpora vedení školy pro realizaci výuky Začít spolu klíčová?

Ano, je. V posledních letech se proto více soustředíme na práci s řediteli škol, s nimiž mluvíme o představách a vizích vzdělávání na jejich škole a o podmínkách, které by měli umět nastavit tak, aby se vize stala skutečností. V prostředí základních škol se o pedagogickém leadershipu mluví více, v terénu mateřských škol jsme však jedna z mála organizací, která se tomu věnuje.

Jak se liší od ostatních škola, která učí podle programu Začít spolu?

První, čeho si všimnete, je jiné uspořádání tříd. Podnětné prostředí je pro nás tzv. „třetí učitel“ – první je vyučující, druhý dítě/žák, třetí právě prostředí. To má být připravené tak, aby se v něm mohly děti pohybovat autonomně, s možností svobodné volby, bez závislosti na autoritě učitele. Na pomoc jsou tu autentická sdílená pravidla, vizuální podpora, dostupné pomůcky/zdroje, ale především spolužáci, resp. ostatní děti ve třídě (ve školkách preferujeme věkově heterogenní skupiny).

A jak vypadá běžný den na škole, kde se vyučuje v souladu s programem Začít spolu?

Struktura dne je trochu jiná v MŠ a ZŠ, protože respektujeme vývojové potřeby dětí. V klíčovém bodech je ale průběh podobný.

Den vždy začíná a končí komunitním kruhem, zhruba polovinu času se věnujeme činnostem v tzv. centrech aktivit. Jde o organizační formu výuky, kdy všechny děti nepracují na stejném zadání. Podle určitého klíče se děti dělí do skupin, skupiny pak společně téma zkoumají z různých úhlů pohledu. Žáci v centrech aktivit pracují bez učitele, posilují svou samostatnost a převzetí zodpovědnosti za své učení.

Iveta Pasáková působí od roku 2016 jako ředitelka organizace *Step by Step ČR*, která v Česku zaštiťuje vzdělávací program *Začít spolu*. V předchozích letech byla redaktorkou pedagogické literatury a učebnic, učila na střední škole základy společenských věd a speciální pedagogiku a působila v poradně pro kariérní poradenství žáků. Vystudovala obor pedagogika a ošetřovatelství na FF UK. Zajímá se o inovativní metody a formy práce s dětmi v prostředí běžných tříd a fandí všem učitelům, kteří mají chuť svou práci měnit a rozvíjet.

Mají tak možnost si svoje učení řídit s ohledem na svůj učební styl a pracovní tempo a rozvíjet zcela přirozeně klíčové kompetence – týmovou spolupráci, komunikaci, řešení problémů, práci s informacemi, dovednost organizovat a plánovat činnosti. Zjednodušeně řečeno Začít spolu zařazuje projektovou a kooperativní výuku do každodenního rozvrhu, je běžnou, nikoli mimořádnou součástí výuky.

Kdo bývá tím prvním iniciátorem ve škole, který osloví vaši organizaci, aby pomohla se zavedením programu?

Máme velkou výhodu, že pracujeme s motivovanými lidmi, kteří si program v drtivé většině vybrali dobrovolně a chtějí na svém profesním rozvoji pracovat, navíc si uměli vybrat přístup, který je jim nejbližší. V minulých letech byl nejčastěji první kontakt s naším programem vyvolán vyučujícími, kteří hledali změnu, měli praxi ve škole zhruba šest až osm let a cítili, že chtějí učit jinak. V posledních letech ale mapujeme daleko větší zájem ze strany vyučujících s praxí do tří let nebo rovnou absolventů VŠ. Na našich základních kurzech je také zhruba 40 % účastníků, které vyslala sama škola, což považujeme za dobré znamení, že škola má svou vizi a rozvojový plán.

Jak poté ta cesta pokračuje?

Detailní popis procesu, jak se stát školou s programem Začít spolu, naleznete na našem

webu, ale podmínkou je vždy absolvování základního výcviku. Od roku 2022 ho nabízíme v rozsahu 80 hodin. Dále je nutné nastavit ve škole způsob následného rozvoje programu s ambicí realizovat program během dalších let v jeho celistvosti. Jinými slovy – je možné začít jednotlivostmi, avšak ty na sebe „nabalují“ další principy a jedno bez druhého ve výuce nefunguje. Pokud chci např. zavádět reflektivní kruh, musím mít jistotu, že mám ve třídě bezpečné klima a děti jsou vybaveny dovednostmi pro sebereflexi i vrstevnické hodnocení.

Naše organizace proto nabízí různé formáty pro další spolupráci se školami. Mohou jimi být následky ve třídách se zavedenou praxí, sdílecí setkání v našich ZaS centrech, semináře a webináře na konkrétní témata, stáže, programy pro vedení škol nebo individuální metodické konzultace přímo v působišti učitele.

V případě, že škola v programu již pracuje a chce zhodnotit svůj postup, zjistit své silné stránky a identifikovat oblasti pro další rozvoj, je možné domluvit si s námi monitoring kvality programu.

Program Začít spolu je určen především mateřským školám a prvnímu stupni základních škol. Může být aplikován i pro druhý stupeň?

Vzhledem ke specifické organizaci výuky není možné tento program jako komplexní celek aplikovat také na podmínky druhého stupně, ovšem je možné, aby učitelé druhého stupně využívali silné stránky programu a benefitovali z toho, jaké kompetence si děti z prvního stupně přináší.

Jak tedy škola může na druhém stupni pokračovat ve výuce, pokud na prvním učila podle programu Začít spolu?

Možností, jak na program navázat, je mnoho. Ucelenější přístup pro výuku předmětů na druhém stupni ZŠ nabízí např. eduScrum. Metoda v mnohém navazuje na způsob práce v programu Začít spolu, rozvíjí u žáků schopnost týmové spolupráce, hodnocení vlastního pokroku a kreativitu. Nabízí možnost volby, motivuje děti k aktivitě a vyžaduje samostatné řešení problémů v podobě plánování a řízení konkrétního projektu. Lze ale také využívat více rozšířené pedagogické přístupy, např. badatelskou výuku, metody kritického myšlení,

projektovou nebo „blokovou“ výuku, která se snaží o propojení dvou a více předmětů.

Práce na třídním klimatu, budování prostředí podporující spolupráci nebo poskytování efektivní zpětné vazby lze dělat i bez našeho certifikátu. Protože ale víme, že školy Začít spolu tuto otázku intenzivně řeší, nabízíme dvakrát ročně rotující návštěvy do škol s inspirativní praxí druhého stupně. Podmínkou účasti na těchto akcích je jakási reciprocita – já ukážu svou dovednost, ty příště nabídneš tu svoji.

Myslíte si, že někdy nastane v českém vzdělávacím systému doba, kdy nebudou muset rodiče nebo sami učitelé v takové míře hledat „alternativní“ nebo otevřenější způsoby výuky, protože nastavený způsob vzdělávání bude již obsahovat jejich prvky?

Věřím tomu, že se blížíme ke sdílené vizi a společensky přijímané podobě toho, jak by škola současnosti měla vypadat. Strategie 2030 + a např. z ní vyplývající zadání pro revize kurikula to naznačují. Problémem je ale praktická realizace změny. Přála bych českému školství klid na práci, stabilitu a kontinuitu, aby dobré myšlenky mohly zakořenit, multiplikovat a šířit se.

V čem vidíte největší problém?

Neustálé zvraty ve vedení MŠMT, zdlouhavost některých procesů a nekompetence v řízení změny velmi poškozuji dorůstající generace. Ty na změny ve školství čekat nemohou. Proto rodiče naprosto přirozeně hledají řešení nesystémovými cestami. Zároveň mohu potvrdit, že hlas rodičů je silný, mnoho škol Začít spolu vzniklo právě z iniciativy rodičů. Rodiče ale nemusí pro své děti zakládat nové školy, mají možnost ovlivňovat chod školy formálními cestami, např. prostřednictvím školských rad nebo vyvíjením tlaku na zřizovatele.

Co považujete za přednost vzdělávacího systému a co naopak za největší nešvar?

Předností našich škol, ale zároveň slabým místem je jejich velká autonomie. Školy de facto nejsou nijak centrálně pedagogicky řízeny, natož profesně podporovány a rozvíjeny. Školy, které jsou kvalitní, jsou stále vpředu, zatímco školy oslabené ze svého stínu nemohou vystoupit – nerovnost v přístupu ke kvalitnímu vzdělání je v ČR alarmující. Mám pocit, že si to

nechceme připustit a stále v sobě živíme mýtus, že naše školství je kvalitní a rovnostářské. Další obavu mám z toho, že mnozí učitelé vzdali představu, že by mohli být žákům adekvátními partnery (rychlý svět kolem nás je ještě rychlejší), a svou nejistotu maskují autoritativními postoji. Ale přece přiznáním si toho, že se učíme od sebe navzájem, že bez digitální a informační gramotnosti jako učitel neobstojím, může být osvobozující a může odstartovat novou éru spolupráce mezi žáky a jejich učiteli.

Co vás a vaši organizaci čeká v letošním roce?

Radost nám dělají naše ZaS centra, která vloni navštívilo přes 1000 učitelů. V příjemném a bezpečném prostředí ZaS centra mohou učitelé pečovat o svůj wellbeing a přitom získat inspirace pro vlastní práci nebo se odborně posunout v některé z oblastí pedagogické profese. V současné době funguje 12 ZaS center v devíti krajích. Sít těchto ZaS center bychom rádi rozšiřovali tak, aby jejich služby byly dostupné širšímu počtu návštěvníků, kterými jsou nejen učitelé, ale také rodiny dětí.

V loňském roce jsme prošli reformou našich základních kurzů, které koncipujeme více jako výcvik s velkým důrazem na reflexi praxe učitelů zavádějících program. V letošním roce musíme nový model vyhodnotit a případně ho dále vylepšovat.

Chceme také zavést dvě nové služby, první z nich je vícedenní tuzemská stáž, v níž by hostující škola umožnila učitelům nejen reflektovanou pozorování výuky, ale třeba také možnost vyzkoušet společně naplánovat výukový celek nebo učit v tandemu. Tuto službu připravujeme jak pro učitele základních, tak i mateřských škol.

Máte toho tedy v plánu opravdu hodně!

To ano. A nevyjmenovala jsem ještě všechno. Ráda bych také upozornila na zcela unikátní supervizní metodu skupinové reflexe Wanda, která nabízí efektivní formu profesního rozvoje a prevenci vyhoření. V červnu dokončí výcvik 18 nových Wanda facilitátorů, kteří mohou své služby nabídnout školám.

Průběžně věnujeme pozornost rozvoji programu Začít spolu tak, abychom byli skutečně programem moderního vzdělávání, zaměřujeme se např. na potenciál samotných „center aktivit“ pro rozvoj digitálních kompetencí a využívání AI.

Pyšní jsme také na výzkumnou studii, kterou s podporou Nadace České spořitelny v těchto dnech odstartovali výzkumníci Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Týká se dopadu konstruktivistických metod výuky, resp. programu Začít spolu, na učení dětí. Na výsledky výzkumu budeme muset počkat do konce roku, avšak věříme, že díky ní získáme další argumenty potvrzující smysl našeho úsilí o proměnu českého vzdělávání.

Tak ať se vám vše vydaří a děkuji za rozhovor!

Lenka Matějová

Nezáleží na tom, že u lékaře je registrován pouze jeden zaměstnanec, poplatek se musí hradit vždy

Jako škola jsem se dostali do situace, kdy jsme nesehnali jednoho „závodního“ lékaře, proto jsme uzavřeli smlouvy se stávajícími praktickými lékaři našich zaměstnanců. Jsme povinni zaplatit paušální poplatek i za osobu na mateřské dovolené, která je v současné době jediným klientem z naší školy tohoto lékaře?

Právní poradna

Stále platí povinnost zajistit pracovnělékařské služby

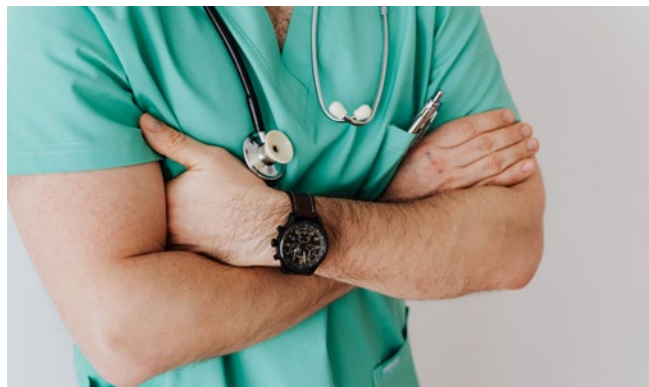
Zaměstnavatelé mají povinnost zajistit poskytování pracovnělékařských služeb pro zaměstnance, a to i přesto, že od začátku roku 2023 byla zrušena povinnost vysílat zaměstnance na pravidelné periodické prohlídky. Pracovnělékařské služby se i nadále týkají vstupních prohlídek zaměstnanců a dobrovolných periodických prohlídek.

Škola může zajistit „závodního“ lékaře...

Tuto svou povinnost může zaměstnavatel splnit dvěma způsoby. První z nich je uzavření smlouvy s tzv. „závodním“ lékařem, který následně poskytuje pracovnělékařské služby všem zaměstnancům daného zaměstnavatele. Obsahem takové smlouvy je často také paušální poplatek, který hradí zaměstnavatel za organizační a administrativní činnost lékaře.

...nebo uzavřít smlouvy s lékaři svých zaměstnanců

Druhý způsob pak umožňuje provedení pracovnělékařské prohlídky u všeobecného praktického lékaře zaměstnance, a to na základě písem-

né žádosti zaměstnance. S takovýmto lékařem není třeba uzavírat smlouvu, a tedy mu ani platit poplatek.

Pokud však již smlouva s lékařem uzavřena byla, je třeba sjednat paušální poplatek uhradit, a to i přesto, že je zaměstnankyně jediným klientem daného lékaře a že je na mateřské dovolené – stále se totiž jedná o zaměstnance.

Ředitel školy nemusí přistoupit na žádost zaměstnance o výpověď z pracovního poměru

Nepedagogický zaměstnanec školy je dlouhodobě nemocný a nyní mu byl přiznán invalidní důchod. Ředitelku školy požádal o výpověď ze zaměstnaneckého poměru. Je povinností ředitele školy mu výpověď dát, včetně odstupného, nebo si může ředitel vyžádat vyšetření u smluvního lékaře pro zjištění, zda může tento zaměstnanec přidělenou práci dál vykonávat či nikoliv?

Zaměstnanci v pracovní neschopnosti nelze dát výpověď

Výpověď zaměstnanci ze strany zaměstnavatele je možné dát pouze z důvodů uvedených v § 52 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Zaměstnavatel může dát zaměstnanci z těchto důvodů výpověď, pokud však uzná za vhodné, nemá k tomu povinnost. Zároveň existují skupiny zaměstnanců (§ 53 zákoníku práce), které jsou chráněny, a nelze jim dát výpověď. Mezi takové zaměstnance patří ti, kteří jsou v dočasné pracovní neschopnosti.

Zde tedy záleží, jestli je konkrétní zaměstnanec stále v dočasné pracovní neschopnosti či nikoli. Pokud ano, nelze mu dle § 53 odst. 1 písm. a) zákoníku práce dát výpověď. Pokud zaměstnanec není uznán dočasně práce neschopným, lze mu dát výpověď, avšak pouze pro jeden z důvodů uvedených v § 52 zákoníku práce, přičemž zde by byl odpovídajícím důvod dle § 52 písm. e) – „pozbyl-li zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem pracovnělékařských služeb nebo rozhodnutí příslušného správního orgánu, který lékařský posudek přezkoumává, dlouhodobě zdravotní způsobilost.“

Výpověď dává ten, kdo chce rozvázat pracovní poměr

Výpověď ze strany zaměstnavatele v popisovaném případě je pouze na jeho uvážení. Pokud chce zaměstnanec rozvázat pracovní poměr, může dát výpověď on, a to z jakéhokoli důvodu. Pracovní poměr lze rozvázat také dohodou. Jestliže chce tedy zaměstnanec ukončit pracovní poměr, měl by tak učinit prostřednictvím výpovědi on, případně se na ukončení s ředitelem školy jako zaměstnavatelem dohodnout.

Při výpovědi ze zdravotních důvodů nenáleží zaměstnanci odstupné

Zaměstnavatel tedy nemá povinnost dát zaměstnanci výpověď, má pouze tuto možnost. Pokud by se ředitel školy rozhodl dát zaměstnanci výpověď, je možné tak v tomto případě učinit pouze na základě § 52 písm. e) zákoníku práce, k tomu je však třeba mít lékařský posudek vydaný poskytovatelem pracovnělékařských služeb. Při výpovědi dané z tohoto důvodu však nenáleží zaměstnanci odstupné (§ 67 zákoníku práce).

Jestliže iniciativa o ukončení pracovního poměru vzešla od zaměstnance, je na místě spíše výpověď z jeho strany nebo ukončení pracovního poměru dohodou.

**Zpracovala Barbora Šedová
spolupracovnice SMS-slужby**

Autorka zpracovala odpovědi v reakci na dotazy zaslané do právní poradny pro školy SMS-slужby, s.r.o., kterou provozujeme pro naše klientské školy na adrese skolavpravu@sms-slужby.cz bezplatně.

Těšíme se na vaše další dotazy! Ty nejzajímavější se objeví v příštím čísle našeho zpravodaje.

Zřizovatel může kritéria pro přijetí doporučit, nemůže je ovšem řediteli nařídít

Blíží se zápisy do mateřských škol. Ty bývají v posledních letech často provázené převyšující poptávkou nad nabídkou a s tím souvisejícími „nápady“ zákonných zástupců, jak své ratolesti do vysněné mateřské školy zapsat, ačkoliv stanovená kritéria ve skutečnosti splňují jen stěží. Tlak na ředitele kvůli přijetí konkrétního dítěte, ale potažmo i na zřizovatele, pak přináší snahu stanovit taková kritéria pro přijetí, která sníží možnosti přijetí „nespádových“ dětí nebo dětí, které třeba ještě nemají v obci trvalé bydliště, žijí v ní jen velmi krátce či zde mají trvalý pobyt účelově. Někdy dokonce i sami zřizovatelé „nařídí“ řediteli, která kritéria musí stanovit. Na to ale zřizovatel právo nemá. Stanovení kritérií pro přijetí je pouze na řediteli školy.

Zřizovatel zajišťuje podmínky pro vzdělávání, spádové obvody, a předkládá seznam dětí

Za zápis do školy, včetně školy mateřské, primárně odpovídá ředitel školy. Kompetence zřizovatele jsou v této oblasti velmi omezené. Obec stanovuje (nebo zajišťuje) spádový obvod školy na svém území a podle § 179 odst. 2 školského zákona je povinna zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. To jsou nejdůležitější úkoly zřizovatele v oblasti vzdělávání.

Obecní úřad obce, na jejímž území se školský obvod mateřské školy nachází, poskytuje této škole s dostatečným předstihem před termínem zápisu také seznam těch dětí, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně třetího roku věku a v příslušném školském obvodu mají trvalý pobyt, v případě cizinců místo pobytu. Seznam obsahuje vždy jméno, případně jména, a příjmení, datum narození a adresu místa trvalého pobytu dítěte, v případě cizince místo pobytu dítěte (§ 34 odst. 4 školského zákona).

Do školy přijímá ředitel, ten také určuje kritéria přijetí

Metodické materiály, např. metodický materiál „Zápisy do mateřských škol pro rok 2021/2022“, se jednoznačně a výslovně vyjadřují k otázkám, jak je to s přijímáním dětí k předškolnímu vzdělávání, kdo rozhoduje o přijetí a kdo stanovuje kritéria, následujícím způsobem: „K předškolnímu vzdělávání přijímá děti ředitel mateřské školy. Ten také stanoví kritéria pro přijetí.“¹⁾

Kritéria tedy nemůže stanovit zřizovatel školy v rozporu s vůlí ředitele školy!

Dále uvádíme příklady stanovených kritérií a vysvětlujeme, proč jsou v rozporu se školským zákonem nebo s doporučením ombudsmana ke kritériím pro přijímání do mateřských škol.²⁾

Kritérium 1: Děti s místem trvalého pobytu v obci nastupující povinné předškolní vzdělávání (přednostní přijetí dle § 34 odst. 4 školského zákona)

Pro děti, které před začátkem školního roku dosáhnou pátého roku věku, je předškolní vzdělávání povinné. Mateřská škola se ale může zároveň ocitnout v situaci, kdy má přetlak spádových dětí starších tří let. V takovém případě veřejný ochránce práv doporučuje, aby škola upřednostnila spádové děti s povinností předškolního vzdělávání. Tím jim totiž umožní splnit jejich zákonnou povinnost.

Nespádové dítě s povinností předškolního vzdělávání však takto podle ochránce upřednostnit nelze.

Kritérium 2: Děti s místem trvalého pobytu v obci podle věku od nejstarších po ty, které dosáhnou věku 3 let v období od 1. 9. příslušného roku do 31. 8. následujícího roku

Místo trvalého pobytu představuje kritérium, které explicitně zmiňuje školský zákon. Hraje nezastupitelnou roli při přijímání dětí s povinností předškolního vzdělávání a dětí s právem

přednostního přijetí na základě věku. V praxi se může stát, že mateřské škole po přijetí všech těchto spádových dětí ještě zbyde volná kapacita. Pak je podle názoru veřejného ochránce práv legitimní, když škola upřednostní děti, které mají místo trvalého pobytu ve školském obvodu dané školy a zatím nedosáhly věku pro přednostní přijetí.

Věk je spolu s místem trvalého pobytu přednostním kritériem, které uvádí školský zákon. Podle něj mají děti starší tří let právo na přednostní přijetí. Zákon už ale neřeší situace přetlaku těchto dětí. V takovém případě veřejný ochránce práv považuje za legitimní upřednostnit starší spádové děti oproti mladším spádovým dětem.

Kritérium 3: V rámci výše uvedených kritérií (1 a 2) budou přednostně přijaty děti, které již mají v dané mateřské škole sourozence, a následně ty, jejichž místem trvalého pobytu je daná obec zřizující tuto mateřskou školu, a to alespoň dva roky

Podle veřejného ochránce práv může být kritérium sourozence, který již navštěvuje konkrétní školu, odůvodněno legitimním cílem posilování

1) Metodický materiál MŠMT: Zápisy do mateřských škol pro rok 2021/2022. Dostupné na edu.cz: <https://www.edu.cz/methodology/zapisy-do-materskych-skol-pro-rok-2021-2022/>.

2) Veřejný ochránce práv, 2017: Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/25-2017-DIS-JMK_Doporuceni_k_rovnemu_pristupu_k_predskolnimu_vzdelavani.pdf

sourozeneckých vazeb a sladování rodinného a pracovního života rodičů. Při přetlaku spádových dětí ochránce doporučuje toto kritérium použít pouze tehdy, pokud má odmítnuté dítě právo na přednostní přijetí i v jiné mateřské škole.

Jak již bylo uvedeno výše, místo trvalého pobytu představuje kritérium, které explicitně zmiňuje školský zákon. Tento zákon však neumožňuje stupňovat právo na přijetí podle délky trvání trvalého pobytu.

Kritérium 4: Děti s místem trvalého pobytu v obcích, které patří do spádového obvodu obce zřizující základní školu, které nastupují povinnou školní docházku nebo mají odklad

Toto kritérium považujeme za diskriminační. Není možné stanovit jako kritérium pro přijetí do školy spádovost pro školu jinou.

Kritérium 5: Ostatní děti s místem trvalého pobytu v obcích, které patří do spádového obvodu obce zřizující základní školu a dosáhnou věku 3 let v období od 1. 9. příslušného roku do 31. 8. následujícího roku

Toto kritérium považujeme opět za diskriminační.

Jako nejvhodnější by se pro volná místa, která by byla obsazovaná podle bodu 4 a 5, jevílo losování.

Eva Janečková

Autorka je spolupracovnice společnosti SMS-slужby a právnička zabývající se školským právem

Abyste se nestali obětí phishingu, stačí dodržet pár základních zásad

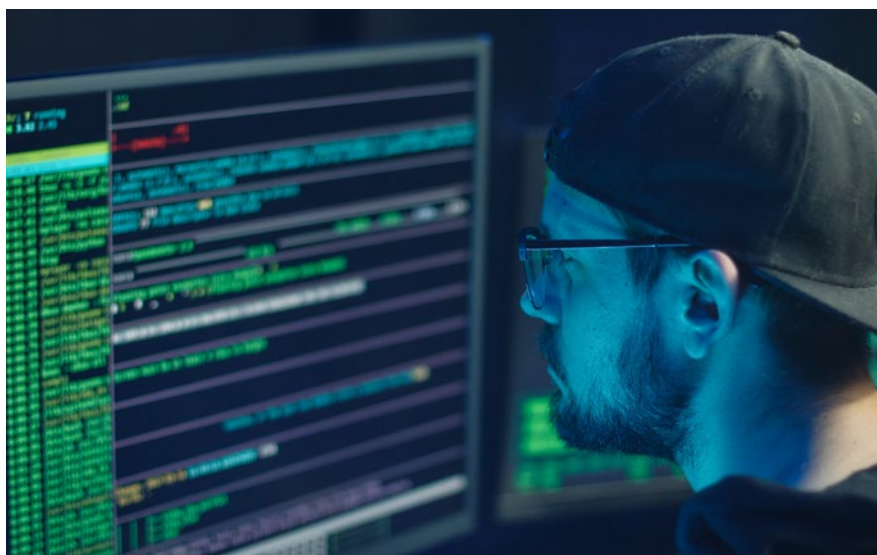
Ptáte se nás

O tom, že tzv. *phishing* je jedním z nejčastějších typů kybernetického útoku, slyšíme takřka dennodenně v rámci různých školení zaměřených na IT bezpečnost, vzdělávání v oblasti digitálních technologií i ve zprávách z médií. Vysvětlení, co toto slovo znamená, nalezneme na internetu celou řadu, včetně výčtu oblastí, na které nejčastěji cílí a proč. I my se pokusíme objasnit, co stojí za tímto slovem, ale také odpovědět na otázku, zda a jak se lze proti tomuto útoku účinně bránit. A protože phishing může způsobit incident v oblasti ochrany osobních údajů, který by při velkém rozsahu mohl vést i k povinnosti nahlásit ho na Úřad pro ochranu osobních údajů, dovolujeme si doporučit, aby si tento článek přečetli i zaměstnanci vaší školy.

Útočníci prostřednictvím phishingu lákají běžné uživatele

„Phishing“ se odvozuje z anglického slova „fish-ing“, což znamená rybaření. Termín „phishing“ vznikl jako narážka na praxi, kdy rybář používá návnadu, aby nalákal ryby do své sítě. V případě phishingových útoků útočníci používají návnady, jako jsou například falešné e-maily, webové stránky nebo odkazy na sociální síť, aby nachytali uživatele na odkazy a podstrčili jim falešné informace nebo je přiměli k poskytnutí citlivých údajů.

Jde tedy o formu kybernetického útoku, při kterém se útočník snaží získat citlivé informace, bankovní údaje nebo přístup do uzavřených sítí. Může mít podobu e-mailu, SMS zprávy, zprávy na sociálních sítích apod., přičemž útočník se vydává za důvěryhodnou osobu nebo or-

organizaci (banka, vláda, známá společnost nebo osoba apod.). Podle průzkumů společnosti Avast z roku 2020 došlo v České republice přibližně k 1300 útokům denně a ve srovnání s rokem 2019 šlo až o 400% nárůst.

Útočníci využívají lidskou důvěřivost

Pro zvýšení úspěšnosti se při phishingových útocích často využívá sociální inženýrství, což je technika, při níž útočníci zneužívají lidskou důvěřivost a vliv na lidi, aby je přiměli k provedení určité akce. Útočníci často používají psychologické triky, aby uživatele nalákali. Ať už jde o vydávání se za nějakou osobu nebo organizaci, vytváření falešných naléhavých situací – snaží se v oběti vzbudit strach a vyvolat paniku, při které musí okamžitě a bez přemýšlení jednat. Případně je jeho cílem nalákat a poté využít přirozenou lidskou zvědavost, kterou ještě podpoří výraznou personalizací svých útoků.

Phishingový útok má typický vzorec

Fungování phishingového útoku může vypadat následovně:

1. Útočník vytvoří falešnou webovou stránku nebo e-mail, který vypadá jako důvěryhodná osoba nebo organizace. Často se snaží napodobit vzhled a logo skutečné společnosti, aby se oběť domnívala, že útok je legitimní.
2. Útočník si zvolí oběť a získá informace o ní, jako jsou e-mailové adresy nebo jména na sociálních sítích.
3. Útočník odešle e-mail nebo zprávu s odkazem na falešnou webovou stránku. V textu se obvykle snaží nalákat oběť, aby klikla na odkaz a poskytla citlivé informace, jako jsou přihlašovací údaje nebo platební údaje.

4. Pokud oběť klikne na odkaz a poskytne citlivé informace, útočník získá přístup k těmto informacím a může je použít k podvodu.

Phishingových útoků je několik typů

Vzhledem k množství různorodých útoků se i phishing dělí na několik základních typů (většinou podle cílení nebo užitých metod a taktik):

Spear phishing: Tento typ útoku je cílený a zaměřený na konkrétní osobu nebo organizaci. Útočník se snaží získat citlivé informace od jednotlivce nebo organizace, a to buď prostřednictvím e-mailu, sociálních médií, nebo jiných prostředků.

Pharming: Tento typ útoku se zaměřuje na zneužití DNS (Domain Name System) protokolu. Útočník upravuje DNS záznamy, aby uživatele přeměroval na falešné webové stránky, kde mohou být podvedeni.

Clone phishing: Tento typ útoku spočívá v kopírování legitimního e-mailu a úpravě tak, aby obsahoval odkaz na falešnou webovou stránku nebo soubor s malwarou.

Whale phishing, také známý jako „harpunový phishing“ nebo „CEO podvod“, je subtypem cíleného phishingového útoku, který je zaměřen na vysoké manažery a vedoucí pracovníky. Tento typ útoku často využívá sociálního inženýrství, aby se zdál důvěryhodný a přesvědčivý.

Nejlepší obranou je obezřetnost a prevence

Proti všem těmto subtypům phishingových útoků lze využít podobné způsoby ochrany jako proti phishingovým útokům obecně. Vždy

by měly být dodržovány zásady opatrnosti a ověřování před poskytováním citlivých informací. Nejlepší obranou proti phishingovému útoku je vždy obezřetnost a prevence.

Nabízíme několik základních tipů, jak se chránit:

1. Buďte opatrní, přijde-li vám podezřelý e-mail: Neotevírejte e-maily od neznámých odesílatelů a nenechte se nalákat na lákavé nabídky nebo výhry. Pokud si nejste jisti, že je e-mail legitimní, okamžitě ho smažte.
2. Zkontrolujte URL adresu: Pokud dostanete e-mail s odkazem, dříve, než na tento odkaz kliknete, zkontrolujte URL adresu, abyste zjistili, kam odkaz vede. Phishingové stránky se mohou podobat legitimním stránkám, ale URL adresa může být poněkud odlišná.
3. Používejte silná hesla: Používání silných a jedinečných hesel pro různé účty může zabránit útočníkům v získání přístupu k vašim osobním informacím.
4. Používejte antivirový software a aktualizujte svůj software: Antivirový software může pomoci chránit vaše zařízení před malwarem a škodlivým softwarem, které mohou být součástí phishingového útoku. Také je důležité aktualizovat software na vašem zařízení, aby byly odstraněny potenciální bezpečnostní chyby.
5. Využívejte dvoufaktorovou autentizaci: Použití dvoufaktorové autentizace může zabránit útočníkům v získání přístupu k vašim účtům, i když získají vaše heslo.

Tyto základní tipy vám mohou pomoci chránit se před phishingovými útoky. Stále je ale důležité zachovat si obezřetnost a mít na paměti, že útočníci mohou být velmi zruční a vynalézaví, když se snaží získat vaše citlivé informace, včetně osobních údajů, které vaše organizace zpracovává.

Václav Řehoř

Autor je pověřenec pro ochranu osobních údajů v Pardubickém kraji a odborník na IT

SMS ČR Vzdělávání > www.smscr.education/

Datum a čas	Téma / Přednášející
4. 4. 17:00–18:00	Všechno, co jste chtěli vědět o autorských právech, ale báli jste se zeptat Jakub Iran (koordinátor projektu Autorská práva jednoduše, SMS-sluzby, s. r. o.), Václav Balous (vedoucí odboru veřejného provozování, Ochanný svaz autorský)
5. 4. 14:00–15:00	Po škole s Evou Janečkovou / JUDr. Mgr. Eva Janečková (exkluzivně jen pro klienty našich pověřenců)
13. 4. 13:00–15:00	Přijímací řízení do mateřské školy / JUDr. Mgr. Eva Janečková (odbornice na školské právo)
27. 4. 9:00–10:00	Zákon o obcích: paragraf za paragrafem / Mgr. & Mgr. Dominik Hrubý (právník SMS ČR)
27. 4. 13:00–15:00	IT bezpečnost ve školách / Václav Řehoř (IT odborník)